

Hvor ble det av tiden?

Vesentlig informasjon kan gå tapt ved oversetting eller omgjøring av tekst. Både i skjønnlitteratur og faglitteratur kan elementer i teksten rett og slett bli borte i oversettelsen, slik som tiden i FAST.

Hjerneslag er en av de hyppigste årsakene til død og den vanligste årsaken til varig uforhet og funksjonstap i vestlige land (1). Grunnet en aldrende befolkning er det forventet at insidensen vil bli doblet i løpet av de neste 20 årene (2).

Ved mistanke om hjerneslag bør pasienten innlegges i sykehus raskest mulig og vurderes for intravenøs trombolytisk behandling. Slik behandling kan gis innen 4,5 timer etter symptomdebut, men effekten er bedre jo tidligere det skjer (3). Det er estimert at man taper i underkant av to millioner nevroner per minutt ved et stort hjerneinfarkt (4). Tiden fra symptomdebut til behandling er derfor av avgjørende betydning. Trombolysefrekvens er en nasjonal kvalitetsindikator (5).

FAST

Akronymet FAST ble introdusert i etterkant av en artikkel publisert i 1999 (6, 7). Bokstavene i akronymet står for «face», «arm», «speech» og «time», altså ansikt, arm, språk og tid. FAST kombinerer tre av de vanligste symptomene på hjerneslag (ansiktsskjevheter, parese i arm og språkvansker). Initialordet henviser til det engelske ordet «fast» – dette understreker viktigheten av å handle raskt.

I tillegg til å være et enkelt og validert identifiseringsverktøy for helsepersonell er FAST blitt brukt i opplysningskampanjer i flere land. FAST formidler et enkelt budskap og foreslår en handlingsplan: Oppstår symptomer som ansiktsskjevheter, parese i arm eller språkvansker, må du handle raskt fordi tiden er av avgjørende betydning. En annen FAST-variant er Newcastle Face-Arm-Speech-Test (8), hvor de samme tre symptomene brukes.

Språk og tale

Også i Norge brukes FAST som et identifiseringsverktøy for helsepersonell. Det brukes også i opplysningskampanjer og profileres av bl.a. Helsedirektoratet (9), den offentlige helseportalen helsenorge.no (10), fagråd for hjerneslag i Helse Nord (11), Norsk helseinformatikk (12) og Landsforeringen for slagrammede (13). Dessverre har deler av FAST-budskapet blitt borte i den norske versjonen. På norsk står bokstavene for «fjes», «arm», «språk» og «tale», og peker på henholdsvis ansiktsskjevheter, parese i arm, språkvansker (afasi) og talevansker (dysartri). Tiden har altså forsvunnet en eller annen gang i oversettelsesprosessen – den er «lost in translation». FAST-testen er implementert i Helse-

direktoratets nasjonale retningslinje for behandling og rehabilitering av hjerneslag (14). Tidsaspektet understrekes av tilleggsopplysningen «FAST = RASKT!», da det ikke lenger er gitt at pasienter, pårørende eller andre som tilfeldigvis er i nærheten av en person med symptomer på mulig hjerneslag automatisk tenker på det engelske ordet «fast». På norsk kan «fast» ha ulike betydninger, for eksempel hard, kompakt, sikker, stødig, pålitelig, regelmessig og varig – synonymer som ikke akkurat peker i retning av (kort) tid.

SOS

Medisinske budskap og informasjonskampanjer bør være enkle å forstå, slik at informasjonen som mottas fører til endret atferd og handling. Skillet mellom språkvansker (afasi) og talevansker (dysartri) er ikke

«FAST kombinerer tre av de vanligste symptomene på hjerneslag»

intuitivt for mannen i gaten. Etter vår mening hadde det derfor vært bedre å bruke S for «språk», for å poengtere betydningen av språk-/talevansker, og heller spart T-en til «tid».

Videre kan det nevnes at Norsk Luftambulans ikke bruker FAST, men heller vektlegger akronymet SOS («smile», «over hodet», «snakke») (15). Flere akronymer for samme problemstilling er ikke nødvendigvis gunstig, da det kan føre til forvirring og usikkerhet. Skal man huske FAST eller SOS? S for språk, smile eller snakke?

FORT

Siden vi først er i gang med å nevne ulike akronymer, kan vi foreslå akronymet FORT. Bokstavene står for «fjes», «ord», «reduert kraft» og «tid». Initialordet understreker viktigheten av tiden, akkurat som FAST. Det burde dog være felles enighet i hjerneslagmiljøet om ett felles akronym som profileres både lokalt og nasjonalt og som brukes både av helsepersonell og i opplysningskampanjer.

Kashif Waqar Faiz
kashif.faiz@medisin.uio.no
Antje Sundseth

Kashif Waqar Faiz (f. 1978) er seksjonsleder/overlege ved Nevroklinikken, Akershus universitetssykehus, og klinisk stipendiat med hjerneslag som forskningsfelt.

Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Antje Sundseth (f. 1975) er konstituert overlege ved Nevroklinikken, Akershus universitetssykehus.

Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Litteratur

1. Roger VL, Go AS, Lloyd-Jones DM et al. Executive summary: heart disease and stroke statistics-2012 update: a report from the American Heart Association. *Circulation* 2012; 125: 188–97.
2. Scenario 2030. Sykdomsutvikling for eldre fram til 2030. Oslo: Statens helsetilsyn, 1999.
3. Hacke W, Donnan G, Fieschi C et al. Association of outcome with early stroke treatment: pooled analysis of ATLANTIS, ECASS, and NINDS rt-PA stroke trials. *Lancet* 2004; 363: 768–74.
4. Saver JL. Time is brain – quantified. *Stroke* 2006; 37: 263–6.
5. Kvalitetsindikatorer. <http://helsedirektoratet.no/Om/nyheter/Sider/Oppdaterte-kvalitetsindikatorer/1129-1876.aspx> [11.2.2013].
6. Kothari RU, Pancioli A, Liu T et al. Cincinnati pre-hospital stroke scale: reproducibility and validity. *Ann Emerg Med* 1999; 33: 373–8.
7. Kleindorfer DO, Miller R, Moomaw CJ et al. Designing a message for public education regarding stroke: does FAST capture enough stroke? *Stroke* 2007; 38: 2864–8.
8. Harbison J, Hossain O, Jenkinson D et al. Diagnostic accuracy of stroke referrals from primary care, emergency room physicians, and ambulance staff using the face arm speech test. *Stroke* 2003; 34: 71–6.
9. Hjerneslag – en akutt tilstand. <http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/hjerneslag-en-akutt-tilstand-brosjyre/Publikasjoner/hjerneslag-en-akutt-tilstand-brosjyre.pdf> [12.3.2013].
10. Hjerneslag – du kan redde liv! <http://helsenorge.no/Sykdomogbehandling/Sider/Hjerneslag-du-kan-redde-liv/FAST.aspx> [11.2.2013].
11. Kjenn igjen HJERNESLAG – ring 113 med én gang! www.hjerne.no [11.2.2013].
12. Handle FAST ved hjerneslag. <http://nhi.no/livsstil/handle-fast-ved-hjerneslag-34918.html> [11.2.2013].
13. FAST = RASKT. www.slag.no/Hjerneslag/FAST-RASKT! [11.2.2013].
14. Nasjonal retningslinje for behandling og rehabilitering av hjerneslag. Oslo: Helsedirektoratet, 2010.
15. Hjerneslag – lær deg symptomene. www.norskluftambulans.no/hjerneslag-forstehjelp/ [11.2.2013].

Mottatt 18.3.2013 og godkjent 5.4.2013. Medisinsk redaktør Hanne Støre Valeur.

Publisert først på nett